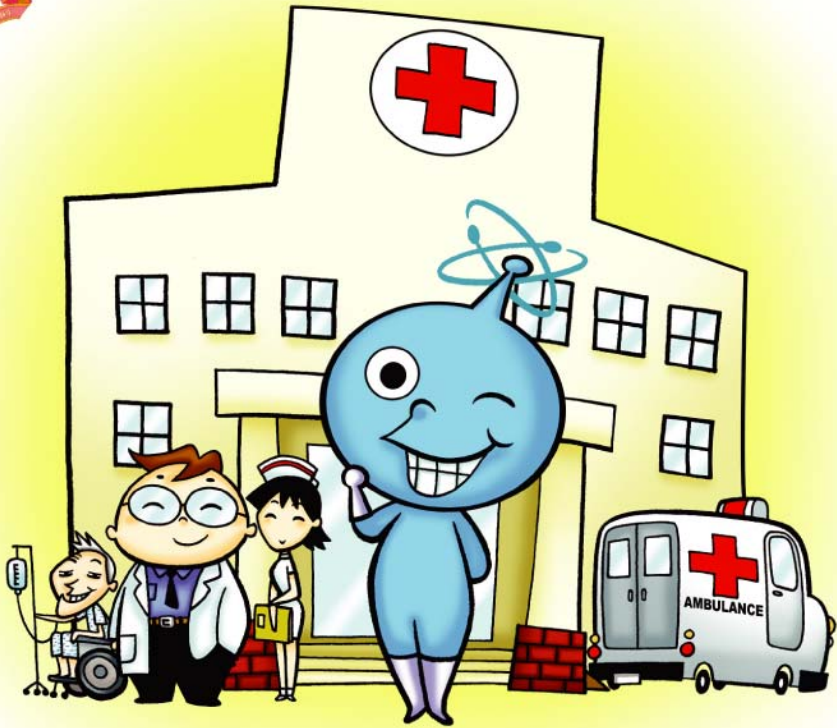

คุณหมออะตอม

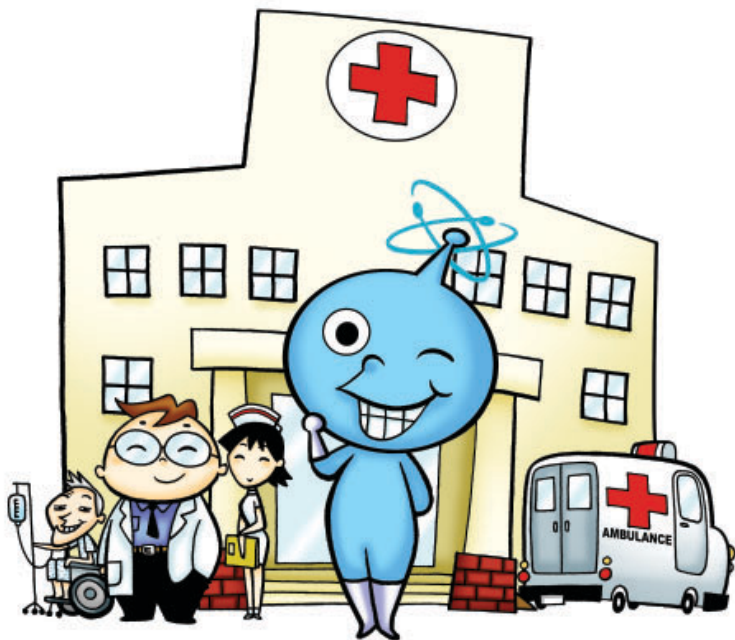
“อะตอม...เพื่ออนาคต”

สื่อความเรื่องพลังงานนิวเคลียร์

កុំភ័យខ្លាចព័ត៌មាន

ตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติ
เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา
๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

คำนำ

เนื่องในโอกาสมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา 80 พรรษา สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ ได้สนองแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาการศึกษาแก่เยาวชน ด้วยการจัดทำหนังสือชุด อะตอม...เพื่ออนาคต เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของพลังงานนิวเคลียร์

ปัจจุบันนานาประเทศทั่วโลกได้พัฒนาเทคโนโลยีนิวเคลียร์ ให้ก้าวไกล เพื่อเป็นประโยชน์ต่อมนุษยโลกในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเป็นพลังงานที่สำคัญ ทดแทนพลังงานจากน้ำมัน และเชื้อเพลิงธรรมชาติอื่นๆ ที่ใกล้จะหมดไป สำนักงานปรมาณู เพื่อสันติเล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวนี้ จึงมีความมุ่งมั่นจะสร้าง ฐานความรู้ ให้เกิดความเข้าใจและทัศนคติที่ดีแก่เยาวชนและ บุคคลทั่วไป เพื่ออนาคตของพลังงานนิวเคลียร์ในประเทศไทย

สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือชุด อะตอม...เพื่ออนาคต จะสามารถถ่ายทอดและสื่อสารให้ผู้อ่าน โดยเฉพาะเยาวชนได้เกิดความสนใจ และต่อยอดไปสู่การศึกษา เฉพาะทางในระดับสูง รวมทั้งประชาชนทั่วไปได้มีความเข้าใจ อย่างถูกต้องในเทคโนโลยีแขนงนี้ เพื่อการพัฒนาอย่างมุ่งมั่นต่อไป

สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ

สารบัญ...

- 6 พลังงานนิวเคลียร์กับวงการแพทย์
- 9 ประโยชน์ด้านการตรวจและวินิจฉัยโรค
  - 9 การตรวจหาความผิดปกติของอวัยวะในร่างกายน
  - 16 การตรวจการทำงานของระบบอวัยวะ
  - 19 การตรวจปริมาณสารในร่างกายน

20 ประโยชน์ด้านการบำบัดรักษา

- 21 การฉายรังสีเพื่อการบำบัดรักษา
- 22 การใส่แร่หรือการฝังแร่

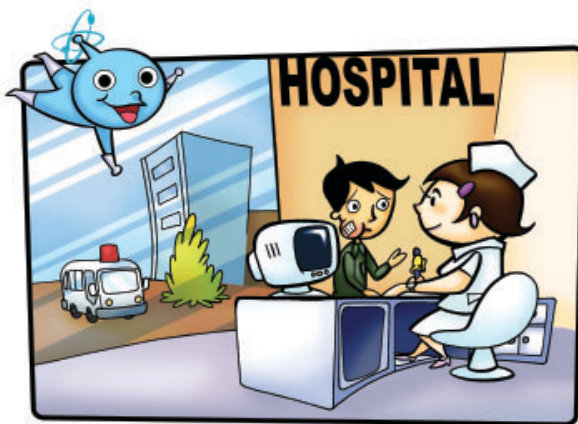
25 ประโยชน์ด้านการปลอดภัย
ในผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์

26 การปลอดภัยในเวชภัณฑ์

27 การปลอดภัยในเภสัชภัณฑ์

27 การปลอดภัยในเนื้อเยื่อ

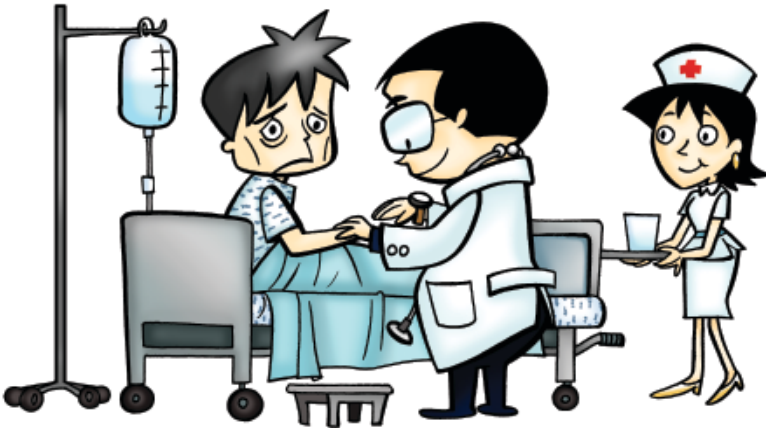
29 การผลิตไอโซโทปรังสี

พลังงานนิวเคลียร์

กับวงการแพทย์

การแพทย์มีเรื่องของอะตอมและพลังงานนิวเคลียร์เข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ไม่น้อย ที่เรารู้กันเคยกันเป็นอย่างดี คือ การเอกซเรย์ อีกอย่างหนึ่งคือการฉายรังสีเพื่อรักษาโรคมะเร็ง บางคนคงเคยมีประสบการณ์ด้วยตนเอง แต่บางคนอาจจะเพียงเคยได้ยินหรือรู้จักสิ่งเหล่านี้ผ่านทางข่าวสารเท่านั้น

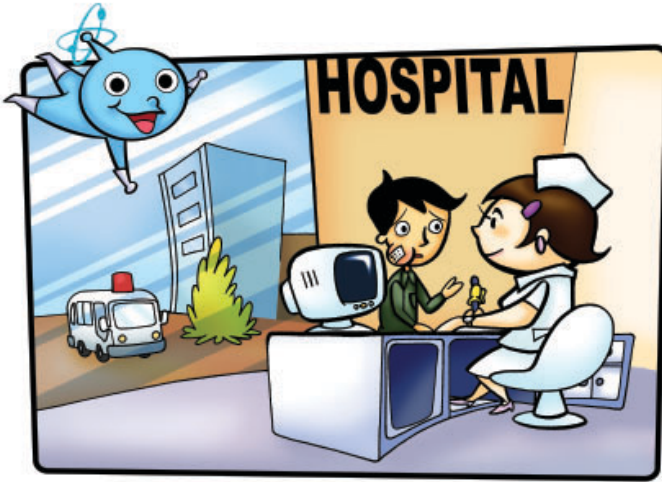

จริงๆ แล้ว พลังงานนิวเคลียร์มีบทบาทในวงการแพทย์มากกว่าที่เราคุ้นเคย และนับวันจะมีความสำคัญมากขึ้น เพราะทั้งนักวิทยาศาสตร์นิวเคลียร์และบุคลากรทางการแพทย์ต่างพยายามหาวิธีนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด

การนำเอาพลังงานนิวเคลียร์ในรูปของสารรังสีมาใช้ ในทางการแพทย์เรียกวิทยาการแขนงนี้ว่า **เวชศาสตร์นิวเคลียร์** ที่ใช้กันมาก ได้แก่

- 1 **รังสีเอกซ์** เป็นรังสีที่มนุษย์ทำขึ้น ใช้ทั้งในการวินิจฉัยโรค และรักษาโรคมะเร็งระดับลึกเข้าไปจากผิวหนัง
- 2 **รังสีแกมมา** เป็นคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า เกิดจากการสลายของสารกัมมันตรังสี เช่น โคบอลต์-60 ซีเซียม-137 เป็นของแข็งใช้ในการรักษา ทั้งโดยการฉายรังสีและการใส่แร่
- 3 **รังสีบีตา** เกิดจากการสลายของสารกัมมันตรังสีในรูปของของแข็ง เช่น สตรอนเชียม-90 ใช้ในการรักษา ถ้าอยู่ในรูปของของเหลว ใช้ทั้งในการรักษาและวินิจฉัยโรค

- 4 **รังสีอิเล็กทรอนิกส์** ได้จากเครื่องเร่งอนุภาค ใช้รักษา มะเร็งที่อยู่ใกล้ผิวหนัง

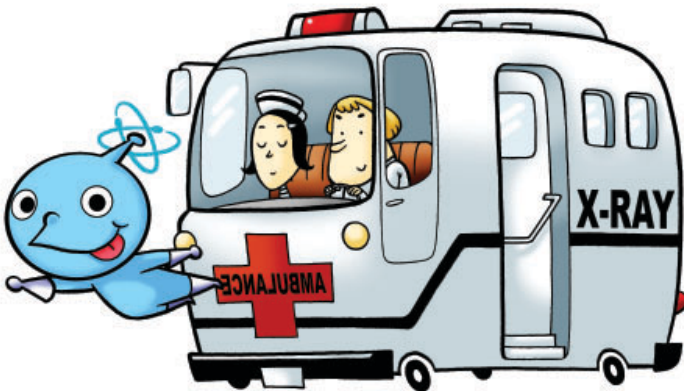
ต่อจากนี้คือประโยชน์ของพลังงานนิวเคลียร์ในรูปของรังสี ที่เรานำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์

ประโยชน์ด้านการตรวจ และวินิจฉัยโรค

การนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ประโยชน์ด้านการตรวจและวินิจฉัยโรคเพื่อให้รู้อาการป่วยของผู้ป่วยที่มารับการตรวจร่างกายหรือรักษาอาการเจ็บป่วย ประกอบด้วย

การตรวจหาความผิดปกติ ของอวัยวะในร่างกาย

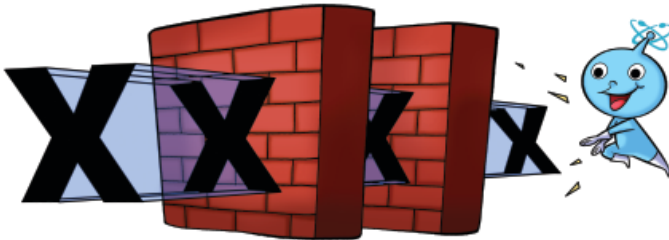
การตรวจหาความผิดปกติของอวัยวะภายในร่างกาย เช่น
ฟัน ปอด กระดูก ทำได้ด้วย **การฉายเอกซเรย์**

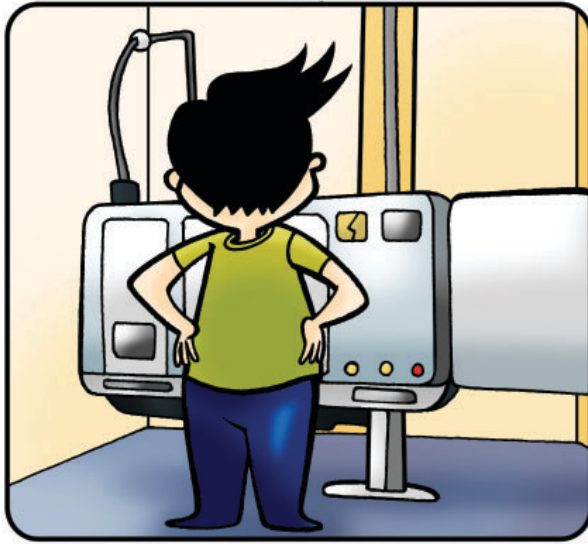
การฉายเอกซเรย์คืออะไร คงจะต้องมาทำความรู้จักกันเสียก่อน

เริ่มต้นที่ รังสีเอกซ์

รังสีเอกซ์ เป็นรังสีชนิดหนึ่งที่เราไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าเช่นเดียวกับแสงสว่างธรรมดา รังสีเอกซ์เป็นคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า มีความยาวคลื่นสั้นมาก ความยาวของคลื่นอยู่ระหว่าง 0.04-1000 อังสตรอม หรืออยู่ระหว่างรังสีแกมมาและรังสีอัลตราไวโอเล็ต รังสีเอกซ์มีสมบัติคล้ายคลึงกับแสงสว่างธรรมดาแต่มีอำนาจทะลุทะลวงผ่านวัตถุต่างๆ ได้ ความสามารถทะลุทะลวงนี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความหนาแน่นและน้ำหนักอะตอมของวัตถุที่มันผ่าน

รังสีเอกซ์เกิดขึ้นได้โดยการเร่งอนุภาคของอิเล็กตรอนให้มีความเร็วสูงเข้าไปชนเป้าโลหะหนัก อิเล็กตรอนดังกล่าวจะไปชนอิเล็กตรอนตัวอื่นๆ ที่อยู่วงโคจรของอะตอมของเป้าให้หลุดกระเด็นออกนอกวงโคจร ทำให้อิเล็กตรอนถูกหน่วงให้ช้าลงทันทีทันใดและปล่อยเป็นรังสีเอกซ์และความร้อนออกมา

การทำงานของรังสีเอกซ์ในเครื่องเอกซเรย์ การตรวจดูความผิดปกติของอวัยวะภายในด้วยเครื่องเอกซเรย์นี้ นับได้ว่าเป็นเทคโนโลยีพื้นฐาน นั่นคือ ฉายรังสีจากต้นกำเนิดรังสีผ่านเข้าสู่ร่างกายในระยะเวลาสั้นๆ โดยกำหนดให้เพียงพอที่จะตรวจวินิจฉัยอวัยวะที่ต้องการเท่านั้น เมื่อรังสีเอกซ์ถูกฉายผ่านทะลุอวัยวะที่ต้องการแล้ว ก็จะไปทำปฏิกิริยากับฟิล์มเอกซเรย์ สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ภาพบนฟิล์มแสดงเป็นเงาที่มีความเข้มหลายระดับ ที่เป็นดังนี้ เพราะเมื่อรังสีเอกซ์ทะลุผ่านเนื้อเยื่อที่มีความทึบต่ำ เช่น ปอด ความเข้มจะมาก ส่วนรังสีเอกซ์ที่ทะลุผ่านเนื้อเยื่อที่มีความทึบสูง ความเข้มจะน้อย

ผู้ค้นพบรังสีเอกซ์ คือ วิลเฮล์ม คอนราด เรินต์เกน นักฟิสิกส์ชาวเยอรมัน เมื่อค้นพบแล้ว เขาทดลองซ้ำอีกเพื่อสังเกตการทะลุทะลวงของรังสีนี้ผ่านกระดาษ โลหะ และรวมทั้งเนื้อหนังของคนเรา ภาพแรกที่เขาได้ทดลองฉายเอกซเรย์ คือ มือของภรรยา ของเขาเอง

ด้วยวิธีการเช่นนี้ फिल्मจากการฉายเอกซเรย์จึงสามารถบอกความผิดปกติในเบื้องต้นของอวัยวะนั้นๆ ได้ว่าเป็นอะไร มากน้อยเพียงใด

ทำไมต้องถอดเครื่องนุ่งห่มหรือเครื่องประดับโลหะ ออกก่อนเอกซเรย์

เพราะการอ่านผลเอกซเรย์ เป็นการดูจากเงาของฟิล์มที่ปรากฏ โลหะที่สวมใส่ทำให้เกิดเงาที่บบนฟิล์ม อาจทำให้การอ่านผลคลาดเคลื่อนได้

นอกจากนี้ ในปัจจุบัน การดูภาพจากการเอกซเรย์ยังพัฒนาให้สะดวกขึ้นด้วยการฉายรังสีไปบนกระจกที่ฉาบด้วยแบเรียมแพลตทินโอไซด์ หรือแคลเซียมทังสเตตในห้องมืด จะเกิดเป็นแสงเรืองเพื่อแพทย์จะเห็นภาพอวัยวะภายในได้ทันทีโดยไม่ต้องรอกกระบวนการล้างฟิล์ม ต่อมาจึงพัฒนาให้แสงเรืองนี้ฉายผ่านเครื่องปรับความเข้มของแสงแล้วนำสัญญาณภาพไปฉายออกทางจอภาพเมื่อเป็นดังนี้แพทย์จะไม่เพียงเห็นภาพอวัยวะภายในเท่านั้น แต่ยังเห็นการเคลื่อนไหวในขณะนั้นด้วย

ทุกครั้งที่มีการตรวจร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นเมื่อเข้าโรงเรียน เข้ามหาวิทยาลัย เข้าทำงานในบางแห่ง หรือการตรวจร่างกายประจำปี สิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือการเอกซเรย์ปอด ดังนั้นแทบทุกคนจึงเคยผ่านการเอกซเรย์กันมาแล้ว

เราเอกซเรย์ปอดกันเพื่อตรวจดูว่าปอดมีความผิดปกติหรือไม่ นอกจากนี้ยังเพื่อตรวจหาสาเหตุของโรคต่างๆ ที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ รวมทั้งโรคที่เกี่ยวข้องกับปอดและหัวใจ หรือเพื่อตรวจดูภาวะเนื้องอกหรือมะเร็งที่ปอด หากพบความผิดปกติใดๆ จะได้รับการรักษาตั้งแต่เริ่มแรก

มักพูดกันว่าถ้าเอกซเรย์บ่อยๆ จะทำให้เป็นหมัน เรื่องนี้
ผู้ชายหลายคนกลัวกันมากจนอาจจะอดอดไม่ยอมเอกซเรย์
ทั้งที่จริงๆ แล้ว การเอกซเรย์ไม่ทำให้ใครเป็นหมันได้เลย
เพราะรังสีที่ได้รับนั้นน้อยมากจนแทบจะไม่มีผลใดๆ กับร่างกาย
สำหรับผู้ป่วยที่ต้องฉายรังสีโดยตรงที่อวัยวะในปริมาณ
มาก อาจจะทำให้เกิดภาวะเป็นหมันได้ในระดับต่างๆ ดังนี้

ได้รับรังสี 30 เกรย์

จะทำให้สperm ลดลง เป็นหมันชั่วคราว

ได้รับรังสี 250 เกรย์

ครั้งเดียว จะทำให้ไม่มีsperm ประมาณ 1 ปี

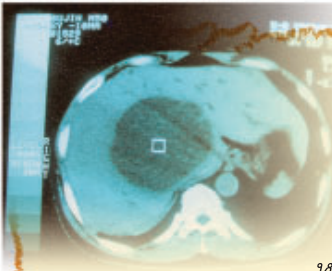
ได้รับรังสี 400 - 600 เกรย์

จะทำให้เป็นหมันถาวร ไม่มีsperm แต่ฮอร์โมนเพศชาย
ยังปกติ

นอกจากนี้ยังมีการใช้แผ่นฉาบประจุไฟฟ้าสถิตที่บรรจุอยู่ในกล่องกันแสง เมื่อถ่ายเอกซเรย์แล้ว นำไปผ่านเครื่องล้างแผ่นไฟฟ้าสถิต จะได้ภาพอวัยวะออกมาเป็นสีน้ำตาลจางๆ บนแผ่นกระดาษ และแผ่นไฟฟ้าสถิตที่ใช้แล้วนี้ ยังนำกลับมาใช้ได้อีกไม่จำกัดจำนวนครั้ง

เครื่องเอกซเรย์คอมพิวเตอร์

เครื่องเอกซเรย์คอมพิวเตอร์

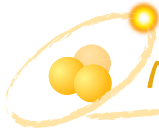
หรือที่เราเรียกกันว่า เครื่องซีทีสแกน

(computerized tomography) เป็นเครื่องฉายรังสีเอกซ์ชนิดพิเศษ นั่นคือแทนที่จะฉายรังสีเดี่ยวให้ทะลุผ่านร่างกายของผู้ป่วยไปในทิศทางเดียว เครื่องนี้จะฉายรังสีหลายลำแสง รังสีเอกซ์ที่ทะลุผ่านเนื้อเยื่อในร่างกายจะถูกตรวจวัดจำนวนรังสีและแปลงให้เป็นสัญญาณไฟฟ้า แล้วถูกนำมาสร้างเป็นภาพโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ ภาพที่ได้จะละเอียดชัดเจน

ช่วยในการวินิจฉัยโรคของแพทย์ได้

เป็นอย่างดี

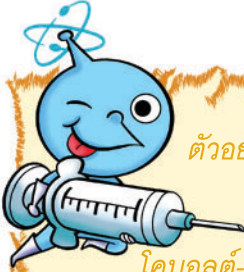
การตรวจการทำงานของระบบอวัยวะ:

คือการใช้สารกัมมันตรังสีตรวจดูการทำงานของอวัยวะหรือทาบบริเวณที่เกิดโรค โดยรับประทานหรือฉีดสารกัมมันตรังสีที่มีความเฉพาะเจาะจงกับอวัยวะที่ต้องการตรวจเข้าไปในร่างกาย แล้วตรวจด้วยเครื่องมือแสดงภาพอวัยวะที่แสดงให้เห็นโครงสร้างและการทำงานของอวัยวะแต่ละระบบ ได้เห็นความแตกต่างของอวัยวะที่ปกติและผิดปกติเปรียบเทียบกับ ทำให้แพทย์ทราบความผิดปกติของอวัยวะนั้นๆ ได้

สตรีมีครรภ์ไม่ควรตรวจร่างกายด้วยวิธีการเอกซเรย์

เนื่องจากรังสีอาจทำให้การแบ่งเซลล์ของทารกในครรภ์เกิดความผิดปกติ ซึ่งอาจทำให้ทารกพิการได้ หากจำเป็นจริงๆ ต้องอยู่ภายใต้คำวินิจฉัยของแพทย์อย่างเคร่งครัด

ตัวอย่างบางส่วนของการใช้สารรังสีด้านการแพทย์

โคบอลต์-60

ใช้รักษาโรคมะเร็ง

เม็ดทองคำ-198

ใช้รักษามะเร็งผิวหนัง

ลวดแทนทาลัม-182

ใช้รักษามะเร็งปากมดลูก

ไอโอดีน-131

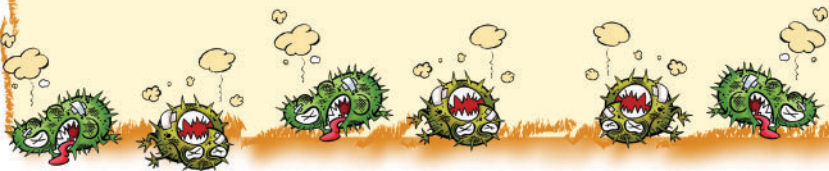
ใช้ตรวจวินิจฉัยและรักษาโรคของต่อมไทรอยด์ และในรูปสารประกอบติดฉลาก (labeled compound) ไอโอดีนไอปีปูราน ใช้ตรวจวิเคราะห์การทำงานของไต

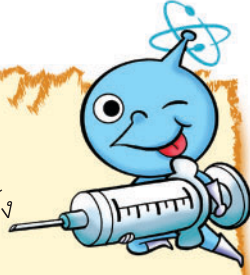
เทคนิคซีสม-99 เอ็ม

ถ่ายภาพสมอง ต่อมน้ำลาย ต่อมไทรอยด์ หรือนำไปติดฉลากกับสารประกอบสำเร็จรูปเพื่อตรวจวินิจฉัยโรคเกี่ยวกับอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย

เทลเลียม-201

ใช้ตรวจสภาพหัวใจเมื่อทำงานเต็มที่ ตรวจสภาพการไหลของโลหิตเลี้ยงหัวใจ และตรวจสภาพกล้ามเนื้อหัวใจ

แกแลเลียม-67 ใช้ตรวจการอักเสบ
ที่เป็นหนอง เช่น ในช่องท้อง ตรวจมะเร็ง
ในต่อมน้ำเหลือง

อินเดียม-111 ใช้ติดฉลากเม็ดเลือดขาว ตรวจหา
แหล่งอักเสบของร่างกาย ตรวจการอุดตันของไขสันหลัง
ตรวจมะเร็งเต้านม รังไข่ ลำไส้

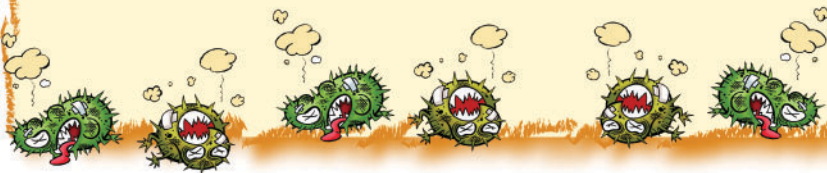
ไอโอดีน-123 ใช้ตรวจการทำงานของต่อมไทรอยด์

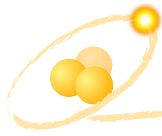
คริปทอน-81 เอ็ม ใช้ตรวจการทำงานของปอด

ทองคำ-195 เอ็ม ใช้ตรวจการไหลเวียนโลหิต

รังสีโปรตอน ใช้รักษาโรคมะเร็งในระดับตื้นของ
ร่างกาย เช่น ลูกตา

รังสีนิวตรอน ใช้รักษาโรคมะเร็งและเนื้องอก
ในระดับลึกของร่างกาย

การตรวจปริมาณสารในร่างกาย

คือการนำเลือดหรือของเหลวต่างๆ จากร่างกายมาตรวจวัดด้วยชุดน้ำยาตรวจวิเคราะห์ตามหลักการภูมิคุ้มกันรังสี (radio-immunoassay) เป็นการตรวจภายนอกร่างกายโดยที่ร่างกายของผู้ป่วยไม่ต้องเกี่ยวข้องกับสารเภสัชรังสีนั้นเลย วิธีนี้ใช้ตรวจหาปริมาณสิ่งต้องสงสัยได้ 3 ประเภท คือ

1 **การตรวจวิเคราะห์ระดับฮอร์โมน** เช่น การตรวจระดับฮอร์โมนในต่อมไทรอยด์ เพื่อให้ทราบถึงความผิดปกติ หรือเพื่อติดตามผลการรักษา

2 **การตรวจวิเคราะห์ระดับสารบอกระดับ** เพื่อให้พบมะเร็งในอวัยวะต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว เช่น การตรวจมะเร็งต่อมลูกหมาก

3 **การตรวจวิเคราะห์ระดับยาและสารเสพติด** สำหรับผู้ป่วยที่ต้องควบคุมระดับยาในร่างกาย เช่น ผู้ป่วยโรคหัวใจ หรือเพื่อหาระดับสารเสพติด เช่น เฮโรอีน มอร์ฟีน ในร่างกายของผู้ป่วย

ประโยชน์ด้านการบำบัดรักษา

โดยทั่วไปเราใช้ไอโซโทปรังสีในการรักษาโรคมะเร็งและเนื้องอก นอกเหนือไปจากการรักษาด้วยการผ่าตัดและเคมีบำบัด ในทางการแพทย์เรียกว่า **รังสีรักษา**

หลักการในการรักษาด้วยรังสีคือ รังสีนั้นจะไปฆ่าเซลล์ที่เติบโตเร็ว ดังนั้นเซลล์มะเร็งที่แบ่งตัวเร็วจึงถูกทำลายได้ง่าย ขณะเดียวกัน เซลล์ปกติที่แบ่งตัวเร็วก็จะถูกทำลายไปด้วย เช่น เซลล์ผิวหนัง เซลล์เยื่อบุลำไส้ แต่เซลล์ปกติเหล่านี้คืนสภาพได้ดี หลังจากได้รับรังสี จึงกลับสู่สภาวะปกติได้โดยเร็ว ส่วนเซลล์มะเร็งจะถูกทำลายไป ในการฉายรังสีนี้มีเครื่องมือและวิธีการให้ลำรังสีเข้าถึงบริเวณที่เป็นก้อนมะเร็งได้อย่างถูกต้องแม่นยำ เพื่อให้เกิดผลต่อเนื้อเยื่อปกติให้น้อยที่สุด

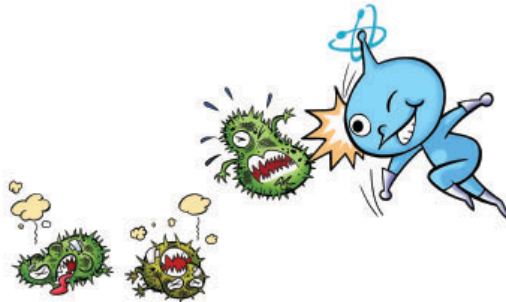
การฉายรังสีเพื่อการบำบัดรักษา

มี 2 ระดับคือ

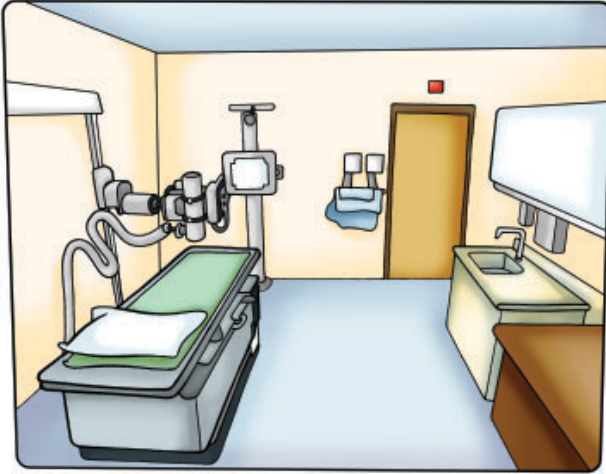
ระดับแรกคือ **การฉายรังสีระดับพื้นผิวของร่างกาย** โดยใช้รังสีที่มีพลังงานต่ำ มีความสามารถทะลุผ่านเนื้อเยื่อได้เพียง 0.5 - 1 ซม. เท่านั้น เนื้อเยื่อที่อยู่ลึกกว่านั้นจึงปลอดภัยจากรังสี เหมาะสำหรับ การรักษา มะเร็งผิวหนังระดับต้น หรือรักษาเส้นเลือดขอด

อีกระดับหนึ่งคือ **การฉายรังสีระดับเจาะลึก** ใช้รังสีที่มีพลังงานสูง สามารถผ่านเข้าไปยังอวัยวะที่อยู่ลึก ๆ ได้ดี

การฉายรังสีมีผลต่อมะเร็งเฉพาะบริเวณที่กำหนดเท่านั้น การฉายรังสีจึงไม่ทำให้เซลล์มะเร็งแพร่กระจายไปยังอวัยวะอื่น มะเร็งหลายชนิดรักษาให้หายได้ด้วยการฉายรังสี เช่น มะเร็งปากมดลูก มะเร็งหลังโพรงจมูก และมะเร็งผิวหนัง

การใส่แร่หรือการฝังแร่

วิธีนี้เป็นการใช้รังสีระยะใกล้ โดยฝังให้ต้นกำเนิดรังสีอยู่ชิดหรืออยู่ภายในอวัยวะบริเวณที่จะรักษา เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับรังสีในปริมาณที่สูงตรงตำแหน่งที่ต้องการรักษาพอดี และรังสีจะลดระดับลงอย่างรวดเร็วเมื่อไปถึงเนื้อเยื่อข้างเคียง

การใส่แร่หรือการฝังแร่นี้คือการนำเอาสารกัมมันตรังสีที่มีครึ่งอายุสั้น ฝังตรงบริเวณที่เป็นโรค มีทั้งฝังแบบชั่วคราวและถาวร แต่แบบชั่วคราวเป็นที่นิยมมากกว่า

โดยมีวิธีการรักษา 3 วิธีดังนี้

1 **การฝังสารรังสีตรงบริเวณที่เป็นโรค** โดยใช้สารรังสีรูปร่างต่างๆ กันไป ทั้งแบบที่เป็นเข็ม เป็นหลอดหรือเม็ดแร่ มีทั้งฝังอย่างชั่วคราวและถาวร เป็นวิธีที่นิยมมากที่สุดเพราะไม่ยุ่งยาก เมื่อผู้ป่วยได้รับปริมาณรังสีครบตามกำหนดแล้ว แพทย์จะนำสารรังสีออกจากร่างกายผู้ป่วย

2 **การสอดใส่แร่เข้าไปในโพรงต่างๆ** นิยมใช้ในการรักษามะเร็งปากมดลูก รวมทั้งมะเร็งปอด และมะเร็งหลอดอาหาร

3 **การวางแร่บนพื้นผิวที่เป็นโรค** ใช้ในการรักษา มะเร็งผิวหนัง หรือมะเร็งที่เกิดบริเวณเยื่อต่างๆ เช่น บริเวณเหงือก เพดานปาก วิธีนี้สะดวก และเป็นที่ยอมรับเช่นกัน

สารกัมมันตรังสีที่แพทย์ใส่ให้ผู้ป่วยกลืนเข้าไปนั้น จะขับถ่ายออกจากร่างกายผ่านระบบขับถ่ายตามปกติ แต่เมื่อขับถ่ายแล้วควรชำระล้างให้สะอาดด้วยน้ำปริมาณมาก เพื่อให้สารกัมมันตรังสีเจือจางลง

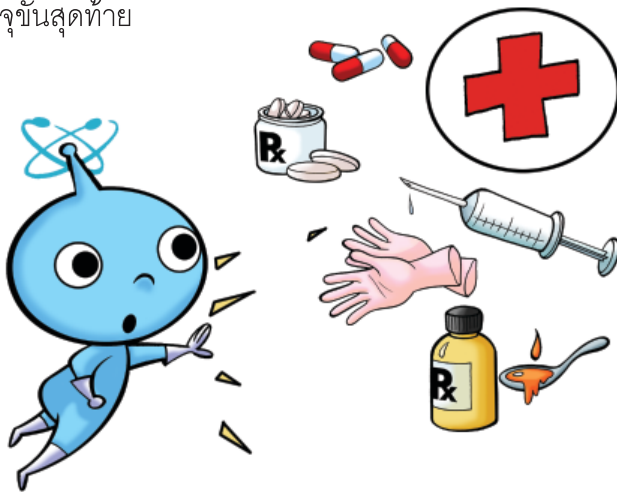
เสื้อผ้าของผู้ที่กลืนสารกัมมันตรังสี ควรแยกซัก เพราะอาจมีเชื้อซีมีเปียกจากร่างกาย และควรล้างน้ำสุดท้ายให้มากกว่าปกติ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่สมาชิกในครอบครัว

โดยปกติสารกัมมันตรังสีที่ผู้ป่วยได้รับเข้าสู่ร่างกายจะลดความแรงของรังสีลงด้วยกระบวนการสลายตามธรรมชาติของมันเองอยู่แล้ว

ประโยชน์ด้านการปลอดภัย ในผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์

การปลอดภัย หมายถึง การทำให้จุลินทรีย์ที่ปนเปื้อนอยู่ในผลิตภัณฑ์ตายหรือไม่สามารถขยายพันธุ์ได้ ทำโดยใช้รังสีแกมมา จากไอโซโทปโคบอลต์-60 หรือรังสีอิเล็กตรอนพลังงานสูง การเลือกรังสีเพื่อการปลอดภัย มิใช่เพียงเพราะไว้วางใจได้ในเรื่องประสิทธิภาพและความปลอดภัย แต่ยังเป็นเนื่องจากความสะดวก คล่องตัว สามารถประยุกต์เทคนิครังสีฆ่าเชื้อนี้ได้กับผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์หลายชนิด โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ไม่ทนความร้อน ผลิตภัณฑ์ที่มีรูปร่างสลับซับซ้อน และผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในภาชนะบรรจุขั้นสุดท้าย

การปลอดเชื้อในเวชภัณฑ์

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการรักษาและในห้องปฏิบัติการที่ต้องการทำให้ปราศจากเชื้อ ทั้งที่เป็นโลหะและไม่ใช่โลหะ ได้แก่

ผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยยาง พลาสติก เซลลูโลส แก้ว ทั้งเครื่องมือที่ใช้โดยทั่วไปและเครื่องมือที่ใช้ครั้งเดียว นอกจากนี้ยังรวมถึงเครื่องแต่งตัวในห้องผ่าตัด อุปกรณ์ในห้องผ่าตัด ตัวอย่างเวชภัณฑ์เหล่านี้ เช่น ด้ายไนลอน เข็มเย็บแผล เข็มและกระบอกฉีดยา พลาสติก ถุงมือยาง สายสวน ชุดให้เลือด สำลี ผ้าก๊อช พลาสเตอร์ ปิดแผล ภาชนะบรรจุ กระจกครอบ

การปลอดเชื้อในเภสัชภัณฑ์

ครอบคลุมผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้แก่ ยา สารละลายสำหรับฉีด สารที่เป็นส่วนประกอบในการผลิตยา สารป้องกันการแข็งตัวของเลือด สารที่ใช้ในการวินิจฉัยโรค สารที่ใช้เป็นส่วนประกอบในการผลิตยา

การปลอดเชื้อในเนื้อเยื่อ

สำหรับเนื้อเยื่อที่แพทย์ใช้เพื่อการรักษาบาดแผล การปลูกถ่ายอวัยวะจะต้องใช้รังสีเพื่อให้เนื้อเยื่อเหล่านั้นอยู่ในภาวะปลอดเชื้อ

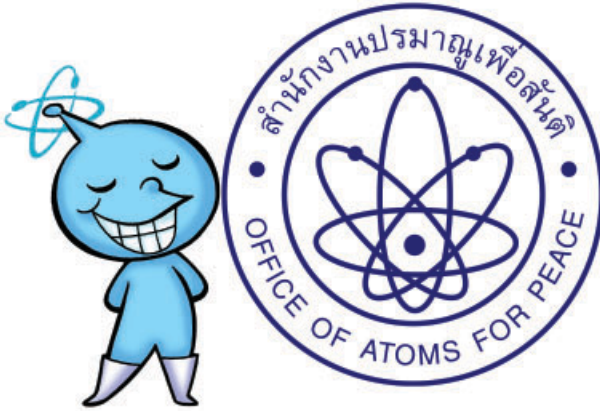
นอกจากประโยชน์ทางการแพทย์หลักๆ 3 ประการนี้แล้ว เรายังใช้รังสีเพื่อลดการปนเปื้อนในการผลิตวัคซีน และการหยุดยั้งการเติบโตของเม็ดเลือดขาว

วัคซีนซึ่งเตรียมด้วยวิธีการฉายรังสีที่ผลิตออกมาแล้ว มีหลายชนิด เช่น วัคซีนป้องกันโรคไอกรน และวัคซีนป้องกันโรคบาดทะยัก ซึ่งเป็นโรคที่เกิดจากแบคทีเรีย วัคซีนป้องกันโรคจากเชื้อไวรัส รวมทั้งวัคซีนต่อต้านโรคพยาธิ แต่ในระดับที่ผลิตถึงขนาดเป็นการค้าได้ ส่วนมากเป็นวัคซีนสำหรับสัตว์ เช่น วัคซีนป้องกันโรคพยาธิในปอด ซึ่งใช้กับวัวและควาย

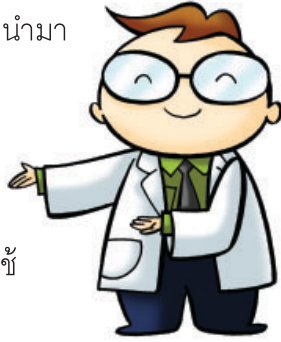
สำหรับการหยุดยั้งการเติบโตของเม็ดเลือดขาวนั้น ช่วยทำให้ผู้ป่วยปลอดภัยขณะรับและถ่ายเลือดมากขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา

การผลิตไอโซโทปรังสี

ไอโซโทปรังสีเพื่อใช้ประโยชน์ทางการแพทย์หลายชนิดนั้น สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ วิจัยและพัฒนาการผลิตไอโซโทปรังสีได้เอง โดยปัจจุบันได้แยกงานส่วนนี้ให้กับสถาบันเทคโนโลยีนิวเคลียร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) โดยมีผลผลิตครอบคลุมตั้งแต่สารไอโซโทปรังสี เกล็ดรังสีไอโซโทปรังสี และชุดน้ำยาไอโซโทปรังสี เพื่อให้แพทย์และบุคลากรในงานเวชศาสตร์นิวเคลียร์สามารถจัดหาสารเภสัชรังสีดังกล่าวได้ในราคาที่ย่อมเยากว่าสั่งซื้อจากต่างประเทศ ส่งผลให้การบริการรักษาผู้ป่วยเป็นไปอย่างทั่วถึง

จะเห็นได้ว่า พลังงานนิวเคลียร์ถูกนำมา
ใช้ประโยชน์ทางด้านการแพทย์มากมาย
โดยครอบคลุมทุกด้าน ตั้งแต่การดูแล
เครื่องมือแพทย์ให้ปลอดเชื้อ ไปจนถึงการ
ตรวจวินิจฉัยและการรักษา นอกจากนี้ยังใช้
ร่วมกับเทคโนโลยีอื่นๆ เพื่อพัฒนาให้เกิด
ความสะดวกและรวดเร็วและถูกต้องแม่นยำที่สุดในทุก ๆ ด้าน
ต่อทุก ๆ คนที่เกี่ยวข้อง เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในด้านของ
สุขอนามัยของประชาชน และการรักษาผู้ป่วยอย่างครบวงจร

อภิธานศัพท์

เครื่องเร่งอนุภาค (accelerator; particle accelerator)

เครื่องเร่งอนุภาคมีประจุไฟฟ้า (โปรตอน อิเล็กตรอน ฯลฯ) ให้มีความเร็วสูง เพื่อการศึกษาเกี่ยวกับอนุภาคมูลฐาน

โคบอลต์-60 (cobalt-60)

ธาตุโคบอลต์ที่สามารถให้รังสีออกมา ได้มาจากการนำโคบอลต์-59 ที่เสถียร ซึ่งมีอยู่ในธรรมชาติ ไปอบนิวตรอนจากเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ ทำให้นิวเคลียสของโคบอลต์มีนิวตรอนเพิ่มขึ้น การมีนิวตรอนเพิ่มขึ้น ทำให้สถานะในนิวเคลียสของโคบอลต์-60 ไม่เสถียร จึงสลายให้รังสีบีตา และรังสีแกมมา

รังสีอัลตราไวโอเล็ต (ultraviolet rays)

รังสีอัลตราไวโอเล็ต หรือรังสีเหนือม่วง รังสีนี้ในธรรมชาติส่วนใหญ่มาจากการแผ่รังสีของดวงอาทิตย์ และรังสีนี้ยังเป็นตัวการทำให้เกิดประจุอิสระและไอออนในบรรยากาศชั้นไอโอโนสเฟียร์ เนื่องจากมีพลังงานพอเหมาะที่จะไปชนให้อิเล็กตรอนหลุดจากโมเลกุลของอากาศ รังสีอัลตราไวโอเล็ตไม่สามารถทะลุผ่านสิ่งกีดขวางหนาๆ ได้ แต่สามารถทำให้เชื้อโรคบางชนิดตายได้

รังสีเอกซ์ (X-rays)

รังสีในรูปคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า มีอำนาจทะลุทะลวงสูง เกิดขึ้นเมื่ออะตอมถูกกระตุ้นให้อิเล็กตรอนวงในหลุดออกไปและอิเล็กตรอนวงถัดไปเข้ามาแทนที่แล้วให้พลังงานส่วนเกินออกมาในรูปแบบของรังสีเอกซ์ หรือเกิดจากการระดมยิงเป้าโลหะหนักบางชนิด เช่น ทังสแตน ด้วยอิเล็กตรอนความเร็วสูง ซึ่งอิเล็กตรอนจะถูกหน่วงให้ช้าลงอย่างทันทีทันใดและปล่อยรังสีเอกซ์ออกมา

เวชศาสตร์นิวเคลียร์ (nuclear medicine)

วิทยาการด้านการแพทย์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้สารกัมมันตรังสีในการตรวจวินิจฉัย หรือรักษาโรคบางชนิด เช่น โรคต่อมไทรอยด์เป็นพิษ

สารเภสัชรังสี, เภสัชภัณฑ์รังสี

(radiopharmaceutics, radiopharmaceutics)

ผลิตภัณฑ์ยาที่อยู่ในรูปของสารประกอบ หรือสารประกอบเชิงซ้อนที่มีสารกัมมันตรังสีเกาะอยู่ในโมเลกุล ซึ่งผลิตขึ้นตามมาตรฐานสากล เพื่อให้ใช้ในการตรวจวินิจฉัยหรือบำบัดรักษา โดยการฉีด หรือกิน เมื่อเข้าสู่ร่างกายผู้ป่วยแล้ว สารเภสัชรังสีดังกล่าว จะไปกระจายตัวอยู่ในอวัยวะที่ต้องการตรวจหรือรักษา (target organ) โดยแสดงพยาธิสภาพตามความผิดปกติที่เกิดขึ้นในอวัยวะนั้นๆ

อิเล็กตรอน (electron)

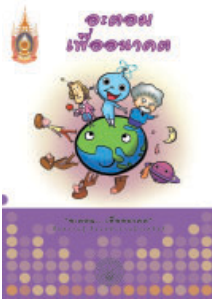
อนุภาคมูลฐานที่เป็นส่วนประกอบของอะตอมมีประจุไฟฟ้าลบและมีมวล 1 ใน 1,837 ส่วนของมวลโปรตอน โดยแต่ละอะตอมจะมีอิเล็กตรอนจำนวนหนึ่งอยู่ล้อมรอบนิวเคลียสที่มีประจุบวก สำหรับอะตอมที่เป็นกลาง จำนวนอิเล็กตรอนจะเท่ากับจำนวนโปรตอนและเป็นตัวกำหนดสมบัติทางเคมีของอะตอม

ไอโซโทปกัมมันตรังสี (radioisotope)

ไอโซโทปของธาตุที่ไม่เสถียร มีการสลายเพื่อลดระดับพลังงาน โดยการปลดปล่อยรังสีออกมา มักใช้แทนคำว่า นิวไคลด์กัมมันตรังสี

“อะตอม...เพื่ออนาคต”

สื่อให้ ความรู้ เรื่อง พลังงาน นิวเคลียร์

อะตอม เพื่ออนาคต

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพลังงานนิวเคลียร์ ได้รู้จักว่าอะตอมคืออะไร พลังงานนิวเคลียร์ เกิดขึ้นได้อย่างไร คนเราทุกวันนี้เกี่ยวข้องกับ พลังงานนิวเคลียร์ขนาดไหน และความสำคัญ ของพลังงานนิวเคลียร์

อะตอมออฟฟิศ

รู้จักกับสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ เป้าหมายและความรับผิดชอบในฐานะองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับพลังงานนิวเคลียร์โดยตรง เทียบชม หน่วยงานภายใน รู้จักอุปกรณ์เครื่องมือที่น่าสนใจ รวมทั้งหน้าที่ของบุคลากรในส่วนต่างๆ

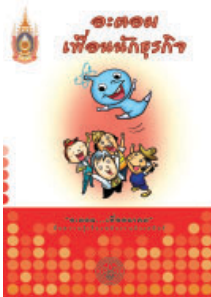
อะตอมเพื่อเกษตรกรไทย

ประโยชน์ของพลังงานนิวเคลียร์ในการ พัฒนาด้านการเกษตรของไทย ทั้งด้านการวิจัย และการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาพันธุ์พืช การกำจัด ศัตรูพืช และการถนอมอาหาร

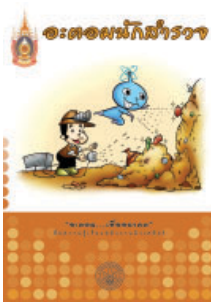
คุณหมออะตอม

ประโยชน์ของพลังงานนิวเคลียร์ในด้านการแพทย์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับชีวิตของทุกคน ทั้งด้านการวินิจฉัยโรค การรักษาโรค และการฆ่าเชื้อ ซึ่งการวิจัยเพื่อการแพทย์นี้มีพัฒนาการมาโดยตลอด

อะตอมเพื่อนนักธุรกิจ

ประโยชน์ของพลังงานนิวเคลียร์ที่มีต่อวงการอุตสาหกรรม ในด้านการตรวจสอบมาตรฐานการผลิต การตรวจสอบเพื่อบำรุงรักษา และการเพิ่มมูลค่าการผลิต ในประเทศไทยได้พัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดมาอย่างต่อเนื่อง

อะตอมนักสำรวจ

ประโยชน์ของพลังงานนิวเคลียร์ที่มีต่อการสำรวจ โดยเฉพาะการสำรวจด้านโบราณคดี และการสำรวจแหล่งแร่ ทั้งนี้โดยอาศัยหลักการในเรื่องของธาตุกัมมันตรังสี และเทคโนโลยีด้านนิวเคลียร์อื่นๆ อีกมากมาย

อยู่ปลอดภัยกับอะตอม

รับรู้ว่าคนเราสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัยพร้อมๆ ไปด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีด้านนิวเคลียร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับคนเราเกือบทุกเรื่อง ได้รู้การปฏิบัติตัวอย่างถูกต้องเมื่อต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับพลังงานนิวเคลียร์ ทั้งผู้ใช้ และผู้รับบริการ

สถานีปลายทาง

ความรู้ในเรื่องการจัดการกากกัมมันตรังสีที่เหลือจากการใช้ประโยชน์จากพลังงานนิวเคลียร์ในกิจการต่างๆ ได้รู้จักกากกัมมันตรังสีหลากหลายประเภท และความสำคัญที่ต้องจัดการอย่างถูกต้องและไม่เป็นอันตราย

มหัศจรรย์พลังงานนิวเคลียร์

บทบาทของพลังงานนิวเคลียร์ในระดับชาติและระดับสากล แสดงให้เห็นถึงเทคโนโลยีนิวเคลียร์ที่นานาประเทศทั่วโลกให้การยอมรับและไว้วางใจ ให้ความรู้เพื่อสร้างพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับพลังงานปรมาณูแก่คนทั่วไป ซึ่งจะเป็นแหล่งพลังงานสำคัญในอนาคตแทนพลังงานจากเชื้อเพลิงอื่นๆ ที่กำลังจะหมดไป

ISBN: 978-974-229-035-1

คณะผู้จัดทำ:

- นายสุรศักดิ์ พงศ์พันธุ์สุข
- นางสุชาดา พงษ์พัฒน์
- นางสาวกรรณิกา มณีวรรณ

สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เลขที่ 16 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2579-5230-4, 0-2562-0123, 0-2596-7600

โทรสาร 0-2561-3013

www.oaep.go.th

ศูนย์บริการประชาชน (Call Center)

โทรศัพท์ 0-2579-1824, 0-2579-1834, 0-2579-1849, 0-2579-2888

ขอขอบคุณข้อมูลจาก

สถาบันเทคโนโลยีนิวเคลียร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน)

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ศึกษา สร้างสรรค์และผลิตโดย:

บริษัท ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่นส์ จำกัด (หนึ่งในกลุ่มบริษัททีเอ็ม) 151 ชั้น 12 อาคารทีเอ็ม ถนนนวลจันทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ 10230 โทรศัพท์และโทรสาร 0-2509-9091-2 www.daoreuk.com

สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ
กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
เลขที่ 16 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 0-2579-5230-4, 0-2562-0123, 0-2596-7600
โทรสาร 0-2561-3013
www.oaep.go.th

ศูนย์บริการประชาชน (Call Center)

โทรศัพท์ 0-2579-1824, 0-2579-1834, 0-2579-1849, 0-2579-2888